

GÖRÖMBEI ANDRÁS

Kányádi Sándor köszöntése

Kányádi Sándor nyolcvanéves. Az éveknek azonban az ő esetében már nincs jelentőségük. Ő már rég fölötte jár az időnek. Klasszikus értékű életművet alkotott. Művészetének különleges értékéről, *Kányádi Sándor fekete-piros táncairól* harminc évvel ezelőtt írtam tanulmányt. Már akkor is legnagyobb költőink között láttam őt. Pedig azóta is sokat gazdagodott életműve. Folyamatosan „műveli a csodát”: életműve nemcsak gazdag esztétikai értékű, hanem példátlanul népszerű is az irodalomértő olvasók körében.

Költészetének alaprétégét a falusi élmények adták. Költői pályáját az ezerkilencszázötvenes évek elején kezdte. A népköltészet, valamint Petőfi Sándor és Arany János voltak az első mesterei. Korai helyzetképei, életképei, példázatszerű versei eleven szemléletességükkel ragadnak meg.

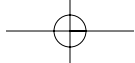
Az ezerkilencszázhatvanas évek folyamán költészete összetettebbé vált, disszonanciákkal telítődött, de mindmáig megőrizte az élőbeszéd varázsát. Kialakította sajátos nagy verskompozícióit, amelyek poétikai jellegüket tekintve szintetikus alkotások, archaikus és modern költészeti elemeket egyaránt hasznosítanak.

Költői szemlélete folyamatosan tágult, történelmi és filozófiai övezetekkel mélyült, de megőrizte közvetlenségét. Létfilozófiai érvényű példázatokká emelte az egyetemes kultúra motívumait és annak a paraszti világnak a tapasztalatait, amelyből maga is származik. Ez a kétféle kultúra egymást erősíti költészetében.

Tájékozódott a nyugati filozófiai és irodalmi áramlatokban, de szervesen épülő életműve biztonsággal asszimilálta a külső hatásokat. Formateremtő költő. Verseinek kezdeti egyszerűsége, közvetlen szemléletessége előbb metaforákkal telítődött, majd különleges belső ritmusú egyéni kompozíciói a játékoságot és az élőbeszéd elemeit is természetesen használják fel súlyos létfilozófiai és közösségi mondandóinak a kifejezésére. Tragikumot és kemény tartást, komor létszemléletet, fájdalmas tapasztalatot és játékos, dinamikus erőt egyszerre hordoz költészete.

A jellegzetes Kányádi-vers hangvétele egyszerre játékos és tragikus, tartalma egyszerre személyes és közösségi vonatkozású. Költészetének sajátos, szakrális hangvételű vonulata is van. A transzcendens bizonyosság keresése is áthatja művészi világát. Versei gyakran kapcsolódnak szakrális műfajokhoz, a zsoltárhoz, könyörgéshez, imához. Ezt a szakrális jelleget ellenpontozza sokszor az ironikus játékosság.

Az újabb európai költészet egyik legszebb, legmélyebb darabja Kányádi Sándor *Fától fáig* című létfilozófiai érvényű kompozíciója. Az alkonyati erdőben lovait kereső kisfiú képeivel indul a vers. A gyermek reszket a félelemtől, de még hall-

ja a csengőt, ismeri az erdőt, bízik abban, hogy eléri a célját, megtalálja lovait. A vers közepén azonban a gyermek felnőtté válik, az erdő pedig dzsungellé változik. Ekkor a lét értelmetlenségét hangoztató, öngyilkosságra szólító filozófusok is megkísérlik. Észérvekkel nem is tud ellenük védekezni, de az értelemnél mélyebbről, az emberi életakaratból, vitalitásból eredő gyermekmondóka szavaival utasítja el azokat, és vállalja az életküzdelmet: „tovább, tovább fától fáig”.

Közismert nagy versei közül a *Fekete-piros* és a *Halottak napja Bécsben* történelmi számvetés és közösségi védőbeszéd, látvány és érvelés, vallomás és értelmezés egységében szól az erdélyi magyarság egzisztenciális veszélyeztetettségéről, minden kisebbségi, minden kiszolgáltatott ember sorsának igazságtalanságairól.

Kányádi Sándor a kegyetlen, kifordított világ tényeivel néz szembe, ez a pozíció határozza meg verseinek karakterét: dísztelen daloknak, szürke szonetteknek, körömrre írt verseknek, krónikás énekeknek nevezi verseit, melyekben a költői személyiség hihetetlen dolgokról kényszerül számot adni.

Sérthetlenné építette ki az újkori barbársággal szemben a maga belső táját, a világ morális megítélésének tartományát. Félelmek ellen kiéneklei a félelmet, a megaláztatások ellen kibeszéli a megaláztatásokat, a pusztítások ellen számba veszi a pusztításokat.

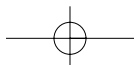
Újkori krónikássá vált, az erdélyi magyarság nehéz helyzetében is a helytállás erősítő énekeit írja. Költészetének korábban kesernyésen humoros-ironikus színe a kiszolgáltatottság közepette drámaivá válik.

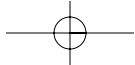
Az a kisebbségi sors, amelyik az ő fekete-piros verseiben nagy költői erővel megjelenik, a humánus védtelensége miatt Európa és az emberiség szégyene. Versei minden kisebbségi ember védelmében fellebbeznek az emberiség lelkiismeretéhez. Mély együttérzéssel vizsgálja a legkülönfélébb kisebbségi, kitaszított, meghurcolt emberek sorsát. Felelősséget érez irántuk. Úgy tiltakozik az emberi kiszolgáltatottság legkülönfélébb változatai ellen, hogy érzékletesen föltárja azokat.

A kisebbségi sors problémái mellett költői számvetései régóta létfilozófiai érvényűek is. Ennek egyik klasszikus értékű példája a *Sörény és koponya* című kétrészes kompozíciója. Első része Kányádi Sándor 1989-ben kiadott kötetének volt a címadó verse. A *Felemás őszi versek* című kötetében megjelent kétrészes költemény keletkezési dátuma: 1975–2002. Ez a vers a létfilozófiai irányú magyar versek legjobbjainak egyenrangú társa, feledhetetlenül világítja meg az emberi természet döbbenetes hibáit, örök üdvösségre az embernél méltóbbnak ítéli a növényeket és az állatokat.

A *Valaki jár a fák hegyén* az istenes költészet kiemelkedő darabja. Kányádi Sándor Istent szólító, Istent kereső és – Pécsi Györgyi megállapítása szerint – „öt az elrejtőzködöttségében megtaláló verse: a kegyelemé”. Kányádi költészete „a kisebbségi sorson túl az egyetemes emberi kérdésekre is választ ad”.

Kiváló műfordításaival a nemzeteket egymás értékeinek megbecsülésére ösztönzi. Elsősorban a román költészet avatott tolmácsolója. Több román költő – Nicolae Labis, A. E. Bakonsky, Ioan Alexandru, Tudor Arghezi – verseit adta ki önálló kötetben.

Példaértékű vállalkozása a romániai nemzetiségek népköltészetének két nyelven (magyar és szász, magyar és jiddis) való bemutatása (*Egy kis madárka ül vala. Erdélyi szász népköltészet*, 1977; *Erdélyi jiddis népköltészet*, 1989).

„Egyberostált” műfordításai *Csipkebokor az alkonyatban* címmel jelentek meg 1999-ben. Ebben norvég, román, erdélyi szász, héber, francia, japán, orosz, argentin, német, finnországi svéd, észt, latin nyelvű költők versei szerepelnek. Versei évtizedek óta töretlenül népszerűek. Nemcsak a magyar nyelvterületen, hanem a nagyvilágban is kedvelt költő. Gyűjteményes verseskötetei (*Fától fáig*, 1970, 1972; *Fekete-piros versek*, 1979; *Valaki jár a fák begyén*, 1997) sok ezer példányban jelentek meg és találtak olvasókra. Költői és műfordítói életművének reprezentatív új kiadása az „egyberostált versek és műfordítások” három kötete, melyet a Helikon Kiadó jelentetett meg. „Egyberostálta, szerkesztette Tarján Tamás”: *Tűnődés a csillagok alatt*, 2007; *Isten báta mögött*, 2008; *Éjjél utáni nyelv*, 2009.

Kányádi Sándor három évtizedig (1960–1990) dolgozott szerkesztőként a *Napsugár* című kolozsvári gyermeklapnál. Gyermekverseivel és meséivel nemzedékeket nevelt erkölcsi igényességre, kulturált életre, nemzeti önismeretre. Olvasótáborra különlegesen nagy. Gyermekversei és meséi a felnőttek számára is teljes értékű műalkotások. Sok nyelvre lefordították műveit. Önálló kötete jelent meg román (1969, 1982), norvég (1984), portugál (1991), német (1993, 1999), észt (1994), finn (1996), francia (1999), angol (1999, 2002), orosz (2002, 2004), svéd (2007) nyelven.

Művészetét egyszerre érezzük bartóki és kodályi jellegűnek. Művei a világ disszonanciáját úgy közvetítik, hogy egy nagyobb harmónia iránti igényt és reményt is kifejeznek. Reménytelennek látszó történelmi helyzetekben is önmegőrzésre, közösségi megmaradásra és kibontakozásra szólít, bölcsességre nevel. Életműve az európai kultúra legszebb értékei közé tartozik. A kisebbségi sors és problematika magas művészi szintű kifejezésével a veszélyeztetett emberi méltóság védelmében cselekszik.

A költőt köszöntő ünnepi szavunk hálánk kifejezése. Köszönjük, hogy művészete mindig velünk van, hozzá a legnehezebb ügyeinkben is fordulhatunk, sohasem hagy bennünket magunkra.

Jákob barca az angyallal

